ननुकितत्कारणंयदपेक्ष्यनित्ययोरपिजीवेशयोःकार्यत्वमुच्यतेइत्याशंक्याह यद्वेति वाशब्दएवार्थे यदेवव्यापकंईश्वराख्यंसाधकंव्याप्यंजीवाख्यंचाभूत् उभयोर्विभुत्वेनित्यत्वेचतुल्यत्वेननियम्यनियामकभावोनस्यात् तथाचांतःप्रविष्टःशास्ताजनानांसर्वात्मेत्यादयःश्रुतयोनोपरुध्येरन् एकस्योभयात्मत्वेमानमाह मंत्रवदिति एकएवतुभूतात्माभूतेभूतेव्यवस्थितः एकधाबहुधाचैवदृश्यतेजलचंद्रवदितिमंत्रएवात्रप्रमाणमित्यर्थः भूतात्मानित्यात्माएकधेतिव्यापकत्वेन बहुधेतिसाधकत्वेन स्थास्यतीतिस्थाणुत्वंकूटस्थत्वापरपर्यायमुच्यते यःआत्मकारीआत्मनैवएकाद्वितीयेनकरोतिसर्वमित्यात्मकारीतदात्मानःस्वयंमकुरुते त्यादिश्रुतेः तत्परंकारणंआनंदात्ध्येवखल्विमानिभूतानिजायंतेइत्यादिश्रुतेःआनंदमयाख्यईश्वरस्त्ववांतरकारणंशुद्धापेक्षयाकार्यमित्यर्थः तदिदमुक्तंकार्यमतोयदन्यदिति ॥ ७ ॥ एवंस्वभावस्यपरमकारणत्वमुक्त्वाज्ञानात्मतामप्याहत्रिभिः यथाहीति सुकृतैःसम्यगनुष्ठितैःपुण्यपापैः कर्मजैःपुण्यपापैः शुभाशुभेषुशरीरेषुजडेषु इदंअजडंस्वभावाख्यंपरमकारणं ज्ञानंनित्यज्ञप्तिमात्रं निबद्धंशुभाशुभवज्जडाजडेअपिसहभवतोऽविरोधादित्यर्थः ॥ ८ ॥ यथेति यथावृक्षाग्रस्थोदीपःभूयांसंविषयमवभासयतिनतथावृक्षमूलस्थः एवंपंचेंद्रियरूपाश्चैतन्यप्रदीपयुक्तावृक्षाइवाप्रकाशाः ज्ञानदीपेनप्रदीप्ताः परवंतः

यच्चाप्यभूद्यापकंसाधकंचयन्मंत्रवत्स्थास्यतिचापिलोके॥यःसर्वहेतुःपरमात्मकारीतत्कारणंकार्यमतोयदन्यत्॥७॥यथाहिकश्चित्सुकृतैर्मनुष्यःशुभाशुभंप्राप्नुतेथाविरोधात् ॥ एवंशरीरेषुशुभाशुभेषुस्वकर्मजैर्ज्ञानमिदंनिबद्धं॥ ८ ॥ यथाप्रदीप्तःपुरतःप्रदीपःप्रकाशमन्यस्यकरोतिदीप्यन् ॥ तथेहपंचेंद्रियदीपवृक्षाज्ञानप्रदीप्ताःपरवंतएव॥९॥ यथाचराज्ञावहवोत्यमात्याःपृथक्प्रमाणंप्रवदंतियुक्ताः॥ तद्वच्छरीरेषुभवंतिपंचज्ञानैकदेशाःपरमःसतेभ्यः॥१०॥ यथार्चिषोग्नेःपवनस्यवेगोमरीचयोर्कस्यनदीषुचापः॥ गच्छंतिचायांतिचसंचरंत्यस्तद्वच्छरीराणिशरीरिणांतु॥११॥ यथाचकश्चित्परशुंगृहीत्वाधूमंनपश्येज्ज्वलनंचकाष्ठे॥ तद्वच्छरीरोदरपाणिपादंछित्वानपश्यंतिततोयदन्यत्॥ १२ ॥ तान्येवकाष्ठानियथाविमथ्यधूमंचपश्येज्ज्वलनंचयोगात् ॥ तद्वत्सबुद्धिःसमभिंद्रियात्माबुद्धिंपरंपश्यतितंस्वभावं॥ १३॥ यथात्मनोंगंपतितंपृथिव्यांस्वप्नांतरेपश्यतिचात्मनोन्यत् ॥ श्रोत्रादियुक्तःसुमनाःसबुद्धिर्लिंगात्तथागच्छतिलिंगमन्यत् ॥ १४॥

चिप्रकाशाधीनतयाप्रकाशकृतः नस्वतइत्यर्थः तथाचश्रुतयः येनवागभ्युद्यतेयेनचक्षूंषिपश्यंति येनाहुर्मनोमतमित्याद्याः ॥९॥ तेभ्यइंद्रियेभ्यःसःज्ञानरूपः स्वभावःपरमः ॥ १० ॥ अस्यज्ञानस्यनित्यत्वंसाधयति यथार्चिषइति शरीरेषुमनोद्वाराज्ञानंनिबद्धमपिशरीराण्येवनश्यंतिनज्ञानमित्यर्थः ॥ ११ ॥ उपाध्युपधेययोर्धीज्ञानयोरदृश्यत्वंसदृष्टांतमाहद्वाभ्यां यथाचेति गृहीत्वाव्यापारयित्वा ॥ १२ ॥ योगात्उपायात्पश्यामीत्यनुभवन्निंद्रियात्माजीवः सबुद्धिःपरंबुद्धिंचसमंएककालंपश्यतीत्यर्थः ॥ १३ ॥ देहनाशोत्पत्त्यादिनाबुध्युपाधिश्चिदात्मानबाध्यतेइत्याहद्वाभ्यां यथात्मनइति अंगंशरीरंअन्यत्आत्मनःपृथक्त्वमांतरेत्वमध्येयथापश्यति समनाःसबुद्धिः मनोबुद्धियुक्तःश्रोत्रादिभिर्दशभिरिंद्रियैः पंचभिःप्राणैश्चसहितःसप्तदशात्मा मरणेआत्मनःशरीरंपृथक्त्वस्मात्पश्यन्नपितत्रात्मनोभिन्नत्वमजानन् शरीरांतरयुक्तोभवति लिंगात्स्थूलदेहात् लिंगंतदेवदेहांतरं ॥ १४ ॥

Digitized by Google